

Liburu aipamenak

Reseñas de libros

Comptes rendus de livres

Book reviews

Normativitat, (re)estandardització i glotopolítica

Noves mirades des de la sociolingüística catalana

Pradilla Cardona, Miquel Àngel
2024an argitaratua, 296 or.
Argitaletxea: Universitat de València
ISBN: 978-84-1118-295-9

URRUTIA BADIOLA, Andres M.
Euskaltzaindia
ORCID 0000-0002-2139-7137
DOI: <https://doi.org/10.59866/eia.v1i69.281>

Estándarizazioaren hegaletan

Zinez esanguratsuak dira Miguel Àngel Pradilla irakasleak liburu honetara bildu dituen testuak, katalanez idatziak. Izan ere, hizkuntzen estandarizazio prozesuak errealitate biziak dira azken mendeetan. Hizkuntzak hizkuntza, hiztun kopuru handiko, ertaineko edo txikikoak izan arren, estandarizazio prozesuak behin eta berriro gertatu dira historian eta hizkuntzetan zehar.

Hala ere, estandarizazio bide horiek ez dute aldarte bera izan hizkuntza eta lurralde ezberdinetan. Hain zuzen ere, hori da liburu honen ardatza eta mamia: katalan hizkuntzaren estandarizazioak gaur egun azalarazten dituen kezka eta nondik norakoak. Zeharbidez, esan beharrik ez dago, euskararena ere planteatzen.

tzen zaio euskaldun hiztunari, liburu hau irakurtzen duela, nahiz eta bi hizkuntzak egoera berean egon ez, dela gizarte zereginetan, dela jendarteko funtzioetan.

Hartara, Pradillak segida ematen dio argitalpen honekin, lehendik hasitako bideari. Izatez, *Universitat Rovira i Virgili* delakoaren katalanaren soziolinguistikako katedratikoa da, eta *Institut d'Estudis Catalans* erakundearen *Secció Filològica*ren akademiko zenbakiduna. Garai batean ere (2019-2022) *Societat Catalana de Sociolingüística*ren buru izan zen.

Titulu horiek ahalbidetzen dute, zalantza ñimiñorik gabe, liburu honen egilearen sona eta itzala. Ibilbide honetan aipatzekoak dira, besteak beste, *El laberint valencià* (2004), edota *La Catalanofonia. Una comunitat del segle XXI a la recerca de la normalitat lingüística* (2015), beste testu askoren artean. Lehendik datorren hari soziolinguistikoari eusten dio Pradilla autoreak eta oraingoan osterantzeko urratsa ematen du, egungo estandarizazioaren ezaugarriak plazaratuz katalan hizkuntzari dagokionez. Bidenabar esan daiteke antzeko egoeran egon daitezkeen bestelako mintzaireri buruz ere badiharduela, jardun ere, kasurako, euskarari berari ere aplika dakizkiokeelako halako gogoetak.

Liburuaren azalpen nagusiak laburbiltzeko ahaletan ibiliz gero, laster antzematen da proposamen nagusia, alegia, orain arte hizkuntza estandarizazio prozeduretan gehienez zabaldu den ideologia eraberetzaileari lehiakide etorri zaizkiola, aldiotan, eite desberdineko aukerak, hau da, *desestandarizazioa* eta *berrestandarizazioa* edo *demotizazioa*. Lehenak dakar hizkuntzaren maila desberdinen arteko berdintze bat, eta jada ezarritako estandarraren zentralitatea auzitan jartzea. Bigarrenean, aldiz, orain arte behe mailako hizkuntza aldakiak gorantza datoz jendarteko erabileran, ohiko diren sare sozial zein gainerako baliabideak tartean direla. Horiekin ere loturik datoz estandarrak finkatzeko orduan eta abagunean plurizentrismoa edo gune anitzeko egoera, egun aurrera doana eta mundu mailako dinamikarekin bat egiten duena, globalizazioaren (*glocalització*) bidez.

Edu horretan, zalantzan jartzen dena da aspaldiko kodeketa linguistikoak, Pompeu Fabra (1868-1948) zenak moldatu zuena katalan hizkuntzaren kasuan. Xedea zen orduko hartan hizkuntzaren autonomia bermatzea gaztelaniaren aurrean. Hainbatez, orrietan zehar irakurleari burura dator-

kiona katalan hizkuntzaren erronka da, alegia, orain arteko estandarizazioa azken aldietan ageriko diren joera berriein erkatzea, prozesu horren bidez lortzeko hizkuntzaren kokatze erraza eta erosoagoa bere komunikazio ekosisteman. Zernahi gisaz, autoreak argiro aitortzen ditu hizkuntza gutxituentzat bide berri hauek ekar ditzaketen arriskuak, aurreko ereduarekin oreka lortzen ez bada. Areak ere, hizkuntza horien ordezkapen linguistikoa eta soziala, jendarteaz hizkuntza nagusiak hedatzen direla. Hitz esanguratsuak dira oso egilearenak: “Un model, en definitiva, que impulse des de la planificació del corpus lingüístic la rehabilitació d’una llengua que no acaba de encontrar un encaix còmode en el seu propi ecosistema comunicatiu” (49. or.).

Kapituluaeren hurrenkera ere esandakoaren erakuslea da. Lehen bietan (1. *L’Estandardització lingüística: La dinamicitat d’un concepte calidoscòpic*; 2. *L’Estandardització de les llengües minoritzades: El repte de la tria del model*) estandarizazio linguistikoaeren teoriarik gaurkotuenak gogora ekartzen dira. Adibide gisa ere, 3. kapituluaz aipatzen dira alemanaren nondik norakoak (*Diasistematicitat vs. Pluricentrisme. Una aproximació a la lingüística de les varietats alemanya*).

Bigarren zatia da katalan hizkuntzaren edukia luze-zabal garatzen duena (4. *Reflexions sobre el procés d’estandardització de la llengua catalana: de Polanco (1984) a l’actualitat*. 5. *Comunicació vs. Demarcació. La gestió de la variació lingüística en la varietat formal de la llengua catalana*. 6. *L’estandardització de la llengua catalana: la modelització de la varietat formal a l’ensenyament*. 7. *L’univers calidoscòpic de la sociolingüística de la variació en l’àmbit de la llengua catalana*). Hirugarrenean, osteraz, hizkuntza katalanaren aldaki valentziarraren bide malkartsuari buruzko hausnarketak egiten ditu (8. *Identitat lingüística i estandardització. Els camins sinuosos cap a la modelització de la varietat formal valenciana*. 9. *De fronteres administratives i límits geolectals. La cruïlla lingüística valencianocatalana (I aragonesa)*) eta laugarren zatia da soziolinguística konparatuari eskaintzen zaiona, 10. kapituluaz (10. *La gestió normativa de la llengua portuguesa. Aproximació glotopolítica*) aztertzen baita portuges mintzairaren kudeaketa linguistikoa, hain justu ere, problematika berezkoa duena bi estandar eredu eta bi kontinenteen artean (Portugal eta Brasil).

Aurrekoaren osagarri, kapitulu bakoitzak du bere bibliografia berezia eta berezia, horren bidez ematen zaiola irakurleari ikuspegi osoa eta betea, egunotan hizkuntza estandarizazioan ematen ari diren fenomenoetarako erreferentzia aberatsak.

Hitz batez esateko, liburu honek ahaleginak egiten ditu, soziolinguistikaren teoria orokorretik abiatuta, katalan hizkuntzari buruzko gogoeta metodologiko eta epistemologiko berriak formulatzeko, aurrera joateko pauso berriak lortu nahian. Beharbada, horretan dago bere indarra eta ahulezia ere, egileak ez baitu lorratz bakarreko irtenbidea ematen, betiko eta ohiko estandarizazioaren teoriaren aldamenean, soziolinguistikari ekarpen berriak barnertatzeko.

Munta handiko kontuak, ezbairik gabe, Pradillak behin eta berriro azpimarratzen baititu katalanaren lehen premiak, alegia, biziraupena eta erabilera, berezko duen ekosistema linguistikoa eta gizarte zereginetan.

Hortxe dago, egon ere, liburu honen meritu eta interesa, irakurleentzat ez ezik, hizkuntza plangintzan, hizkuntza gutxiagotuen corpus estandarizazio eta estatus ezarpenean interesaturik dagoen ororentzat ere, izan dadila hori hizkuntzalaria, irakasle, soziologo, legelari, kultur egile... guztiok bai-kaude inplikaturik prozesu honetan, maila teoriko zein praktikoa.

Zer esanik ez, euskararen joko zelaian oro har, eta Euskaltzaindiarenean bereziki, gai hauek nahitaezkoak dira, zeregin nagusiak baititu euskararen akademiak euskararen estandarizazioa eta horren zabalkuntza soziala. Eginginean ere, Euskaltzaindiak gai honen inguruko ekimenak abiarazi ditu betidanik (*Iker* eta *Jagon Sailen* bidez), azkena dela *Arantzazutik mundu zabalera: Euskararen normatibizazioa 1968-2018* (2021), egungo euskararen estandarizazioari sakon so eginez. Beste horrenbeste estandarizazioaren historiari dagokionez, *Euskararen Historia Soziala (EHS)* egitasmoa horren erakusbide dela eta bertara lotu diren emaitza azpimarragarriak. Horiekin batera, nola ez, etengabe egiten diharduen euskararen estandarizazio lana, nahiz hiztegian, nahiz morfosintaxian, nahiz onomastikan, toponimian eta bestelako alorretan, hizkuntzaren estatusa hobetzeko eta garatzeko eginahalak ere bazter utzi gabe.

Labur-zurrean, liburua gomendagarria bezain ernatzailea, euskararen inguruan ari garenontzat mesedegarria eta gogo bizikoa.